

הלכות תפלה סימן קי

ביאורים ומוספים

סימן קי

היוצא להרף ופועלים מה יתפללו, וסדר תפלת הרף ובהמ"ד

(משנ"ב ס"ק א)

אָבְל שְׁלֵא בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה וְכוּ', דָּאֵם רִוָּחָה שְׁהִסְתַּחֲוֵי תְּפִלָּה עֲבָרְתָּ.¹
(1) וכשמשער שיגיע לביתו לפני סוף זמן תפילה, כתב לעיל (סי' פט ס"ק מב) שימתין ולא יתפלל בדרך.

(2) וכתב הערוך השלחן (ס"ה) שמבואר כאן שלא די בכך שיתחיל את התפילה בתוך זמן תפילה, אלא צריך אף לסיימה תוך הזמן, שהרי עבשיו עומד עדיין בתוך זמן תפילה. וראה מה שכתבנו לעיל סי' פט ס"ק ה.

(משנ"ב ס"ק ב)

מִלְּהַתְּפִלָּל "הַבְּיָנוּי" בְּעִמְדָתָהּ. וְעַיִן בְּפָרִי' מְגָדִים.²

(3) שכתב (באן א"א ס"ק ב) שלדעת השו"ע (סי' צד ס"ט) שהמתפלל בישיבה עליו לחזור ולהתפלל בעמידה, עדיף להתפלל יחינוכי בעמידה, אך כיון שקיימנו לן שאין צריך לחזור ולהתפלל בעמידה (ראה משנ"ב שם ס"ק כו), אם כן עדיפה תפילת שמונה עשרה בישיבה על פני תפילת יחינוכי בעמידה.

(משנ"ב ס"ק ד)

דְּאֶפְשֵׁר דְּצָרִיף לְחֹזֵר וּלְהַתְּפִלָּל בְּמַעְקֵד כְּשֶׁבָא לְבֵיתוֹ.³

(4) וכל הספק אם כשהתפלל יחינוכי במישוב צריך לחזור ולהתפלל, הוא על פי המבואר לעיל (סי' צד ס"ק כז) שהמתפלל בישיבה או בהליכה אינו צריך לחזור ולהתפלל, והסתפק הפמ"ג מה הדין בתפילת יחינוכי, אבל לדעת השו"ע שם (סי' כז) בכל מקרה צריך לחזור ולהתפלל.

(משנ"ב ס"ק ה)

וְכַמוֹצֵאֵי שֶׁבֶת יוֹם־טוֹב צָרִיף לִזְמַר הַבְּדִלָּה וְכוּ', אִם הַתְּפִלָּל "הַבְּיָנוּי" בְּאֵלוֹ הַתְּמִים וְקָלָל בְּתוֹכָן. אֶפְשֵׁר דְּלֵא יֵצֵא.⁴

(5) וכן בתענית ציבור שאומרים 'ענו', ובני באב שאומרים 'נחם' ובעשרת ימי תשובה שאומרים 'המלך המשפט', הסתפקו האדו"ת (עובר אורח אות א) והמקור חיים (ס"א ד"ה ולא) אם יכול להתפלל יחינוכי.

(6) אמנם אם התפלל יחינוכי במוצאי שבת מבלי להזכיר הבדלה, לכאורה יצא, כיון שאין הזכרת הבדלה בתפילה מעכבת, ודומה למה שכתב בביה"ל (ד"ה ואינו) שכשהשעה עוברת יכול להתפלל יחינוכי אף במוצאי שבת (שיח הלכה אות ג).

(משנ"ב ס"ק ו)

דְּרִוּקָא "הַבְּיָנוּי" אֶסוּר, אָבְל לְקַצֵּר פֶּל פְּרָכָה וּבְרָכָה.⁵

(7) אבל בשלש הברכות הראשונות ובשלש האחרונות, כתב החי אדם (כלל בר סלי"א) שלא יקצר.

(ביה"ל ד"ה או שלא)

וְקַיָּים אֵין נוֹדְעִין לְהַתְּפִלָּל "הַבְּיָנוּי" סְתַמַּת הַתְּפִלָּה.⁶

(8) אך חולה שקשה לו להתפלל שמונה עשרה, כתב הגשר החיים (ח"א פ"א אות ג ס"ק ה) שגם בזמנינו יכול להתפלל יחינוכי.

(משנ"ב ס"ק יב)

שְׂאִין דְּרָךְ בְּצִלְיֵי־בְתִים לְהַסְפִּיד בְּרָכָה.⁷

(9) ולענין הליכה לבית כנסת מרחוק בכדי לקבל שכר פסיעות, כתב האורח נאמן (סי' טו) שדבר זה לא התירו לפועלים, הוסיף שהוא הדין שאינם רשאים להדר ללכת להתפלל בבית הכנסת ביהודות כשאין שם עשרה.

(משנ"ב ס"ק טז)

הַיּוֹצֵא לְדֶרֶךְוּ.

(10) וגם אשה היוצאת לדרך, כתב בשו"ת לבתי מדרשי (מהר"ת יוד סי' לה) שצריכה לומר תפילת הדרך, ואף אם נשים אינן חייבות בתפילה, מימי הרי כתב המג"א (סי' קו ס"ק ב) בשם הסמ"ג שבעת צרה חייבות להתפלל, ולדבריו אם כן גם על הנשים להתפלל להצלה במאורעות הדרך.

והנוסע בשבת מחמת פיקוח נפש וכדו', כתבו השערים מצרינים בהלכה (סי' סח בקונטרס אחרון ס"ק א) ובשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' מא) והגר"ש דבליצקי (קונטרס תפלת הדרך סי"ב) שעליו לומר תפילת הדרך. וכן הורו הגר"ש אלישיב והגר"ש קרליץ (קונטרס שאלות המעוותות להגר"א דינר היא עמי מו). מאידך, דעת הגר"ח קניבסקי (דרך שיהיה היא עמי רעז) שיתכן שלא יאמר, כיון שנוסע באיסור רק שמוכרח ליסוע ולא שייך לברך על זה, וסיים בצ"ע.

ואונן הנוסע בדרך המחוייבת תפילת הדרך, כתב הכל בו (הלכות אבילות עני' 124 ס"א, הובא בש"ש פס"ד הע' עה) שיכול לאומרה, אך מוטב שיבקש מאחר שיוציאו ידי חובה. מאידך, דעת הגר"ש דבליצקי (קונטרס תפלת הדרך סי' ט) שפטור מתפילת הדרך, והנוסע ברכב שהמת בו, הורה הגר"ש אלישיב (אשי ישראל פי"ג הע' לב) שיכול לאומרה, כיון שבתפילת הדרך מתפללים שהדרך תעבור בשלום, חו תפילה גם עבור המת. מאידך, דעת הגר"ש דבליצקי (קונטרס תפלת הדרך שם) שלא יאמרה, ומשום ילעג לרש.

והנוסע בני' באב, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קנח) שיאמר רק את הברכה ולא את הפסוקים שנוהגים לומר לאחר הברכה.

(משנ"ב ס"ק יח)

וְכַדְרֵיבֵּד יֵצֵא אֶפְלוֹ אִם אֶסֶר קַל הַנֶּסֶח בְּלִשׁוֹן יְחִידִי.⁸

(11) ולצאת ידי חובת תפילת הדרך בשמיעה מרמקול, כתבו בשו"ת מנחת יצחק (חי'ג סי' לח אות טו) והגר"ש איערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' ט סוף ס"ק א) שאינו יכול לצאת בכך ידי חובה, מפני שהקול הנשמע מהמכשיר אינו הקול של המדבר עצמו. אמנם בהגה"ה (שם) הוסיף הגר"ש איערבך בשם החו"א, שיתכן שגם דרך הרמקול נחשב כשומע ממש מפיו המדבר, וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארי"ה ח"ב סי' קח) שלא ברור שהוא נחשב כקול אחר, והוסיף, שמוטעם זה אפשר שמדינא אין למחות ביד אלו שרוצים לצאת ידי חובת קריאת המגילה דרך רמקול, וכן כתב (שם) ח"ד סי' קכ"ג, והוסיף, שאף שמסתבר שיוציאו ידי חובת קריאת המגילה, אך כיון שלא ברור להיתר וגם הוא ענין חדש, אין לעשות כן, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' פד) שרענונו נוטה למה שכתב בשו"ת אגרות משה, אלא שסיים שחלילה להנהיג דברים חדשים, ומימי אמ כבר שמע דרך רמקול יקרא שנית בלי ברכה. מאידך, הגר"ש פראנק (מקראי קודש פורים סי' יא) כתב שהשומע מגילה דרך רמקול יצא, ומשום ששומע את קול הקורא אלא שמעורב בו קול אחר, וראה מה שכתבנו לקמן (סי' קצג ס"ק יז). ולענין לצאת ידי חובת תקיעת שופר וקריאת המגילה בשמיעה מרמקול וכדו', ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תקפו ס"ק ו וסי' תרפט ס"ק ד).

הלכות תפלה סימן קי

ביאורים ומוספים

[ביה"ל ד"ה ההולך]

רק תפלה קצרה זו ולא תפלת הַרְרָךְ⁽¹²⁾.

(12) ובטעם הדבר ביאר הגרי"ש אלישיב (הערות על מסכת ברכות כט, ב), שכל זמן שהוא בדרך ועדיין לא התפלל, תפילה זו משמשת כתחליף לתפילת שמונה עשרה, שהרי שאלו בגמרא (שם) מה בינה לבין 'הביגור', שיסוד תפילת שמונה עשרה הוא בקשה על מילוי צרכי עמו ישראל, ובתפילה זו נפטר גם מתפילת הדרך, שכשאומר הנוסח 'כל צרכי עמך' כלולה בה גם בקשה על הצלחת דרכו. אלא שלכאורה קשה להיפך, איך על ידי תפילת הדרך נפטר מתפילה קצרה שהיא במקום תפילה, וצריך לומר שסובר המשני"ב שהיבב להתפלל תפילה קצרה רק אם נזקק לתפילה להצלחת מצבו, וכיון שכבר התפלל על הדרך שוב לא הייבבו להתפלל תפילה קצרה.

[משנ"ב ס"ק יט]

כל הַפְּסָחָה⁽¹³⁾ של תפלת הַרְרָךְ⁽¹⁴⁾, שמתוך כך תפלתו נשמעת יתרה⁽¹⁵⁾ וכו', "ותני לָסֵן" יאמר בלשון תידי⁽¹⁶⁾.

(13) ולהוסיף על הנוסח שקבעו הדין, דעת הגרש"י אויערבך (אשי ישראל פי"ג הע"ד) שיכול להוסיף בכל דבר לפי עינו, וכגון ותצילנו מתאונות דרכים, או ממחבלים וכדו', מאידך, הגרי"ח קניבסקי כתב (אשי ישראל שם) שאין להוסיף, שהכל כלול ביכול מיני פורעניות.

לומר יתחזירנו לשלום, כתב הכף החיים (ס"ק יג) שכלול במה שאומרים יתביאנו למחח הפצנו לשלום. אמנם כתב שיש מהראשונים שהזכירו ויתחזירנו.

(14) ואם התחיל לומר תפילת הדרך, ובאמצע אינו זוכר את המשך הנוסח, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל שם הע"ד) שאם הזכיר תפילה להצלחתו והצלתו מפגע רע, יכול לחתום את הברכה, ואף שלא אמר את כל הנוסח שתיקנו.

(15) ויאמר כן בלשון רבים גם כשהוא הולך יחידי, ובטעם הדבר כתב המג"א (ס"י תקס"ה ס"ק א) שאי אפשר שלא יהיה אחר בסוף העולם שהולך גם כן לדרך.

ובטעם הדבר שאין מזכיר בתפילת הדרך 'מלכות', כתב בשעו"צ לקמן (ס"י רל ס"ק ט) שהיא רק תפילה ובקשה.

ולצאת ידי חובת תפילת הדרך על ידי שישמע מאמר, כתב הא"א (בוטשאטש, מהדו"ת סעיף ס"ד) שיכול לצאת ידי חובה, ואף על פי שהיא בקשת רחמים. אמנם, הגר"ש וואזנר (קרבן אור ישראל ח"ב עמ' פד) והגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל שם הע"ד א) כתבו שלכתחילה טוב לברך בעצמו.

אך לצאת ידי חובה מאחר שאינו חייב בה, וכגון שכבר אמר תפילת הדרך, הסתפקו בזה הא"א (בוטשאטש, שם) והגרש"י אויערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"א דבר הלכה אות ט), שלכאורה כמו שבברכת הנהנין אינו יכול להוציא כשאינו מחויב בה, כך גם בתפילת הדרך.

(16) וטעם הדבר, כתב המג"א (ס"ק י) שהוא על פי הסוד.

[משנ"ב ס"ק כ]

אָפְלוּ הוּא נֹסֵעַ לְמָקוֹם קְרוֹב וְדַעְתּוֹ לְחֹזֵר הַיּוֹם⁽¹⁷⁾.

(17) וגם בזמננו שמשך הנסיעה בדרמים הוא קצר בהרבה, דעת הגרי"ח קניבסקי (נקיות וכבוד בתפלה תשובה רכה) שכדאי לקחת את הטלית והתפילין עמו, והוסיף שגם הוא נוהג כן, אך בנסיעה בתוך העיר אינו לוקח.

[משנ"ב ס"ק כג]

אֵלָא לְהַעֲמִיד הַסּוּסִים⁽¹⁸⁾ אִם אָפְשָׁר לַוּוֹי⁽¹⁹⁾.

(18) אמנם לענין קריאת שמע, כתב לעיל (ס"י סג ס"ק ו) שהיושב בקרון או בספינה לא צריך לעצור, ורק כשרוכב על גבי בהמה הביא שתי דעות אם צריך לעצור.

(19) ובשנוסע ברכבת או באוטובוס, ובקל יכול לעמוד, כתב הערוך השולחן (ס"יא) וכן הורה החזו"א (הגרי"ח קניבסקי, מעשה איש חיה עמ' יא) שאם אפשר עדיף לעמוד, ויש לדרך בזה ממה שכתב המשני"ב לעיל ס"ק כב.

[משנ"ב ס"ק כד]

פְּרוּשׁ, בְּכָל יוֹם יוֹם⁽²⁰⁾ כֵּל זְמַן שֶׁהוּא בְּרָרָךְ מְחַיֵּב לִזְמַר אֶתְהֵי⁽²¹⁾.

(20) והוצא ביום והמשיך את הליכתו גם בלילה, כתב בשו"ת שבע הלוי (ח"ח ס"י קסז) וכן כתב השולחן שלמה (ס"ב) שהדין הוא שהלילה הולך אחרי היום שעבר, ולכאורה כן משמע במשני"ב להלן (ס"ק כז) שהלילה הולך אחרי היום שעבר, שכתב שאם לן באושפיא ואחר כך הורר לטוב, צריך לברך תפילת הדרך בבוקר, ומשמע שעד אז היה שייך ליום שעבר, והוסיף הגרי"ש דבליצקי (קונטרס תפילת הדרך ס"יא), שעד עלות השחר נחשב ללילה.

(21) וגם אם הנסיעה השניה באותו יום אינה מסוג הנסיעה הראשונה, כגון שנסע תחילה באוטובוס ובדרך ואחר כך נסע במטוס, דעת הגרי"ש אלישיב (ספר ובלכתך בדרך, זילבער, פ"ב ס"א) והגרי"ח קניבסקי (דלה ומשקה עמ' עד) שאין צריך לברך שנית.

[משנ"ב ס"ק כה]

אֵין צָרִיךְ לְחֹזֵר וּלְבָרְךָ⁽²²⁾.

(22) אמנם החזו"א (ארחות רבנו היא עמ' סב) הסתפק בזה, וביקש שאחר יוציאנו ידי חובה.

ונהג מנהג וכדו' ששב באמצע היום לביתו מנסיעה, הורה הגרי"ש אלישיב (הגרי"א דינר בשמו, ספר זכרון שיה תפילה עמ' תרי"א) שנחשב כאילו דעתו להמשיך לנסוע כיון שזוהי עבודתו, ואינו צריך לברך אלא פעם אחת ביום.

ואם יצא מביתו ואמר תפילת הדרך ומאיו סיבה חזר לביתו על דעת לצאת שנית, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל פי"ג הע"ד ח) שלכאורה צריך לברך שנית, וצ"ע.

[משנ"ב ס"ק כו]

וְאֶחָרֶיךָ חוֹזֵר לְנִסְעָה⁽²³⁾, יֵשׁ לְבָרַךְ תְּפִלַּת הַרְרָךְ בְּפִקֵּךְ כְּלֵי חַמִּיקָה⁽²⁴⁾.

(23) אבל אם ישן שנת קבע אפילו תחת כיפת השמים, הורה הגרש"י אויערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"א ס"ב) שיש לברך שנית.

(24) ובאופנים אלו שאומרים תפילת הדרך בלי ברכה, כתב הגרש"י אויערבך (הליכות שלמה שם דבר הלכה אות ו, ובמשני"ב ביצחק יקרא) שרצו שיכלול תפילת הדרך בברכת שמע קולנו של תפילת שמונה עשרה שמתפלל בטרם יצא לדרך. וגם אם בסוף לא יצא, כתב בשו"ת שבע הלוי (ח"י ס"י כ"א אות ג) שאינו הפסק בתפילה, שהרי אמרו יבשהיה דעתו לצאת, ואפילו אם לא היה בדעתו לצאת הרי בקשה זו שייכת בכל הזמנים. וכן כתב בשו"ת בצל החכמה (ח"ה ס"י סו-סז).

והנוסע באניה, כתב השערי תשובה (ס"ק ה) בשם הברכו יוסף (ס"ק ט) וכן הורה הגרש"י אויערבך (הליכות שלמה שם ס"ב) שיאמר המשך במילואים עמוד 30

הלכות תפילה סימן קי קיא

ז ואמר אותה אחר (כט) שהחזיק (ל) בדרך. (ל) ואין לאמר לאמר (ל) לילך (י) (לא) פרסה. (לב) אבל פחות מפרסה לא יתחם ב' בדרך. (ולכתחלה לאמר אותה בפרסה ראשונה) (יש"י וה"י). ואם שכח מלאמר, לאמר אותה כל זמן שהוא בדרך. ובכלבד שלא הגיע (לג) תוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון בה, ומשם ואילך יאמר אותה בלא ברכה: **ח** (לד) הנכנס לבית המדרש (לה) ותפלל יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שלא אקשל בדרך הלכה, וכו'. (לו) וביציאתו (לז) יאמר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש:

קיא דין סמיכת גאולה לתפילה, וכו' ג' סעיפים: **א** (א) צריך לסמוך גאולה לתפילה, ולא יספיק (ב) ביניהם (ג) אפילו באמן אחר 'גאל ישראל' (ד) ולא

באר היטב
 (לא) בדרך. ולא יאמר בתוך עבודה של עיר דהנה בתוך ע' אמה וישרים מן העיר. ועבודת המטה כפחה דמי: (יג) פרסה. הוא ח' אלפים אמה, דמיל הוא אלפים אמה, ופרסה הוא ד' מילין. ואם הולך במקום סנה יש להפסיק תיה אפילו בפחות מפרסה, ט"ו וכ"כ ע"ת: (יג) לכה"מ. ויל דה"ה כפי שיושב ללמוד אפילו בתידות ובפרס כמי שהגיע להוראה. וי"ל נקמא א' קצרה וכוללת הרבה נה היא: י"ח יאריא

משנה ברוכה

אף על פי כן מותר לומר תפלת הדרך^(א), דכמה ראשונים סוברים דתפלת הדרך אין צריכה שתהיה כסוכה להכנסה, עין בטור ובית יוסף. (לב) נוהגין לטל רשות מהגדולים ומתכונים כשהולכים בדרך^(ב); ויש סוף משה שאמר חז"ל: נמלכין בסנהדרין, ופרש נשיי, נטלו רשות כדי שתפלה עליהם. ונגזר בכ"ט וב' ונצא בכ"ט טוב, ונהנו (ג) בשחרית בגן הסתה ובערבית תחלת השקיעה, דשקמא יפל באחת הפסוקים^(ד), ועל כן (ג) כשהוא סמוך לעירו שהוא ירצה

באור הלכה

שיאמר קום שמואל היום, מן נראה לעניות דעתי לכוונה: * ואין לאמר וכו'. עין במשנה בירכה הטעם, והוא סורא"ש. ולקאורה לפי זה, אפילו אם יש לו לשע פרסה בסנה, אך שהוא נוסע בפרסה בדרך איה עיר, או שירצה שאינה עיר קרובה בעד דרך נסיעתו בתוך פרסה^(א). גם כן לא יאמר תפלת הדרך בהתייחסה דהא ליכא מקום ספקא; ואפשר שלא פסדו רק אם כל דרך נסיעתו היה פחות מפרסה. ומה שאמר אחרת; וכלבד שלא הגיע וכו', שאני נהם ומה שפירש קבר ליכא לאשמועי להיכו על"ך זה, ומה שישע לסמוך נסיעה אחרתא היא, מה שאין מן בענינו, ונדון ע"ת:

להזהר שם מהסתמים, יכול לילך שם בליה אם אינו הולך יחידי, שאין לחש למיזיקים: **ז** (כט) שהחזיק בדרך. רוצה לומר, (ל) שלא יאמרנה כשצריך הוא בתוך העיר שדרך בה^(א) אף שמכין עצמו לצאת לדרך. (לה) ועבודה של עיר, דהנה שבעים אמה ומעט יותר סמוך לעירו^(ב) לאחר שבקב בלו כל המינים^(ג), הרי הוא בתוך העיר. והש"י מתייר אפילו בתוך העיר, משעה שגמר בלבו וזכין עצמו לצאת: אבל האליה רבה והפרימגדום ושאר אחרונים חולקין על זה והקבימו דלכתחלה יש להגיד שלא לעשות כן, אף בדיעבד יש לסמוך על דבריו. וכל זה בתחלת יציאתו מביתו, (לו) אבל כשהוא לן בדרך, יוכל לומר תפלת הדרך בבקר כשמתכין עצמו לצאת אפילו כשהוא צדין בעיר. דכבר החזיק בדרך. ועין לקמן בסימן רל לענין מה שמתפלל כשיצא מן הדרך, ובמשנה ברוכה שם^(ד): (ל) ואין לאמר וכו'. שפחות מפרסה בקרוב לעיר אינו מקום סנה מן הספק^(א), אם לא שמתוך לן באותו מקום שהוא מקום סנה, או יש לברך תפלת הדרך בכל גוני^(ב). ואין חילוק בין הולך בספינה להולך בביקשה וא"ר. ולפי זה, גם הנוסע על מסלת הברזל יש לו לברך תפלת הדרך^(ג) אפילו אם נוסע רק פרסה, ולפי זה יש לומר לכתחלה תקף כשמתחיל לנסע לברך ברכת תפלת הדרך, וכמו שקטב הרמ"א בסמוך דלכתחלה יתיר תוך פרסה ראשונה, ובדיעבד יברך עד לבסוף, כל זמן שיש לו צדין פרסה אחת לשע על הסלה: (לא) פרסה. הוא שמונת אלפים אמה, דמיל הוא אלפים אמה, ופרסה הוא ארבעה מילין: (לב) אבל פחות וכו'. ומפני זה (לו) כשצריך בא מן הדרך בתוך פרסה, מנהג העולם שלא לתן לו שלום, ואין זה מקרי בא מן הדרך, דהא אין אומר תפלת הדרך: (לג) תוך פרסה^(א). ואפילו אם בדיעהו לשע עוד אחר כך כמה פרסאות מעיר זו, הוא נסיעה בפני עצמה, והשתא הוא על-בלי-פנים פחות מפרסה וליכא סנה: **ח** (לד) הנכנס לבית המדרש. (למ) האר"י ו"ל הנה אומר בכל בקר, ונהה אומר אחר כך: "כי ה' ימן חכמה, מפיו דעת ותבונה", "צל עיני ואביטה נפלאות מתוךך": (לה) ותפלל יהי רצון מלפניך. ואין בה התייבה. כסב ט"ו, דהוא הדין מי שיושב ללמוד בתידות^(א), ובפרס אם הגיע להוראה, צריך להפסיק שלא יטעה בלמוד ובהוראה לומר על טמא טהור ועל אסור טהור, וטוב לומר גסה אחר קצר בולל הרבה, ונהו: "יהי רצון מלפניך ה' אלהי ואלהי אבותי, שתאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות, הן בדיני סמונות, הן בהוראה הן בלמוד. גל עיני ואביטה נפלאות מתוךך, ומה שישגיתי כבר העמידני על האמת, ואל תעל מפי דבר אמת עד מאד. כי ה' יתן חכמה, מפיו דעת ותבונה". וכשהוא לומר בתבונה צריך לקבש גס"בן שלא ישמח בתקלתם^(א) ולא ישמחו בתקלתו, וכדאיכא בגמרא: (לו) וביציאתו וכו'. כסב תקס"ב בפרוש המשנה: ואלה שמי תפלות, חובת^(א); ויש לו להתפלל יושב או עומד, כמו שצדקנו לו, ולא יתור פניו למורה ולא למערב ולא יעשה השפתיה וכו', עין שם, והביאו האליה רבה ושאר אחרונים: (לז) יאמר מודה וכו'. והוא הדין העוסק בתורה בתידות כל היום, צריך לומר בן בכל ערב אחר גמר למדו^(א) [מ"א]: **א** (א) צריך לטמך. אבל (ב) במוסף ומנחה מותר לומר פסוקים קנים^(א) "ה' שפתי תפתח" אבל לא אחרת, דפסוק זה מקבל תפלה הוא^(א), דהא מהאי טעמא נזכר לומר אותו בין גאולה לתפלה, מפני דבין דקבעוהו רבנן בתפלה יש לו דין תפלה, אם כן אין להפסיק בינו לתפלת שמונה עשרה^(א): (ב) ביניהם. ואפילו (ג) בשתייה בעלמא^(א) יותר מקדי דבור יש לומר לכתחלה^(א) [קדי דבור] הוא כדי שאילת תלמיד לרבי^(א): (ג) אפילו באמן וכו'. והוא הדין קדיש וקרישה אין לענותה, וברלגיל בסימן סו סעיף ט"ו; ונקט אמן משום דשם סלק ענינא של הברכות קריאת שמוע, ונהה אמנא דיכול לענות אמן אפילו אחר עצמו, וברלגמן בסימן רטו סעיף א, קא משמע לן דאסור משום הספק, ואפילו אחר הש"י לא רצנה: (ד) ולא בשום פסוק, ואפילו (ג) בערבית קדם תפלת שמונה עשרה^(א) בס"בן יש

שער הציון

(לב) גטרתיוקנים ובאר היטב: (ג) פרימגדום: (ג) סנה אברהם: (ל) אחרונים: (ל) סנה אברהם: (ל) אלהי רבה ופרימגדום: (ל) סחצית השקל: (ל) הוכא במגן אברהם: (ל) סנה אברהם: (ג) פרימגדום בסימן סו סעיף קטן יג: (ג) אחרונים:

הלכות תפלה סימן קי קיא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כח]

אף-על-פי-כן קפד לומר תפלת הַתְּהַלֵּל וכו', נהגין לשלל קשות מהקדושים ומתפרכים קשהולכים בַּתְּהַלֵּל וכו', דְּשֵׁמָא יפּל בַּעֲתַת הַתְּהַלֵּל⁽²⁷⁾.

(27) וכן נהגו החזו"א והגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"א עמ' סא) שאמרו תפילת הדרך אפילו כשאינה סמוכה לחבירתה.

(28) וכשיחנא מבינה, כתב הרמ"א (ירד סי' רפה ס"ב) שיגיה ידיו על המזוזה ואמר 'ה' ישמור צאתי וכו'', והכף החיים (ס"ק כז) כתב שההולך לדרך ישתדל שיעשהו שליח מצוה, או שיקח בעצמו מטבע על מנת ליתנו לצדקה במקום שמוגיע אליו.

(29) ובהיום שיש תאורה בדרוכים, כתב השערים מצוינים בהלכה (סי' סח ס"ק ד) שאין מהרים בזה. וראה מה שכתבנו לעיל (סי' צ ס"ק נא) מדברי הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה פת).

[משנ"ב ס"ק כט]

שלא יאקנה קְשָׁעֲרִין הוא בתוך העיר שְׁדַר בַּתְּהַלֵּל וכו', דְּהֵינּוּ שְׂבָעִים אָפֵה וקצט יותר סמוך לעיר⁽³⁰⁾ לאתר שְׂקָבֵר פְּלוּ פֶל הַתְּהַלֵּל⁽³¹⁾.

(30) ובטעם הדבר ביאר בשו"ת באר שבע (סי' מה), שכשהוא עדיין בתוך העיר יש לחוש שמא לא יצא לדרך ותהיה ברכה לבטלה, ועוד שצריך שתהיה הברכה 'עובר לעשייתו'.

(31) ולכן את שיעור הפרסה, שהוא שיעור הדרך שעליה יכול לומר תפילת הדרך, כתב הקצות השלחן (סי' סז בדי"ש ס"ק ד) שמודדים רק לאחר השבעים אמה, שאם לא כן הרי לאחר שבעים אמה כבר יהיה בתוך הפרסה של המקום שאליו מגיע, ושוב לא יוכל לומר תפילת הדרך.

(32) וכשיש בית נוסף בסוף השבעים אמה מהעיר וכן הלאה, לא דן בזה המשניב, אבל המחצה"ש (ס"ק ד) כתב שמודדים מהבית האחרון, וכמו לענין ערובין, ואפילו שזה כבר מחוץ לעיר.

[משנ"ב שם]

ועין לקמן בסימן רל לענין מה שמתפלל בשיוצא מן הכפר, ובמִשְׁנֵה בְּרִיחָה לְשֵׁם⁽³³⁾.

(33) שכתב השו"ע שם (סי'א, והמשנ"ב ס"ק ב) שאם נכנס לברך שמוציים בו ממונים רעים שמהפשים עלילות על אנשים, כשיצא מהעיר יש לומר 'מודה אני לפניך שהוצאתי וגו' ובשם שהוצאתני כן תולכני לשלום וגו', עד סוף תפילת הדרך, והעיר במשנ"ב שם (ס"ק ג) ששם משמע שאומרה מיד ביציאתו מהעיר, והרי כאן מבואר שאין לאומרה עד שהחזיק בדרך, ותיך שכוין שמיד שיוצא מהעיר צריך לומר הודאה, אומר או גם את תפילת הדרך שכלולה בה. ובשעה"צ שם (ס"ק ו) הוסיף על פי המבואר כאן, שכוין שכבר נמצא בדרך יכול לאומרה אף שהוא עדיין בעיר.

[משנ"ב ס"ק לו]

אינו מקום סנה מן הסתם⁽³⁴⁾ וכו', אָז יש לְבָרֵךְ תְּפִלַּת הַתְּהַלֵּל בְּכָל פְּנֵי⁽³⁵⁾ וכו', גַּם הַנּוֹסֵעַ עַל מְסִלַּת הַכְּנָל יש לו לְבָרֵךְ תְּפִלַּת הַתְּהַלֵּל⁽³⁶⁾.

(34) ובנסיעה בין תל אביב לירושלים, דעת הגרש"ז אייערבך (הליכות שלמה תפלה פכ"א סי'ג) שאין לברך, שהרי צריך להיות מקום של שתי פרסאות בלי ישוב, ועוד, שכוין שלאורך כל הדרך מצויים כלי רכב, נחשבים כולם כשיירה אחת, ונמצא שעדיין לא יצאו כל בני השירה את העיר, אולם באותם מקומות שיש רק

ישוב ערבי, הואיל ובעת אימים הם, יש לדאוגו כלא מיושב [וראה בהערה הבאה]. והוסיפו בשם הגרש"ז אייערבך (הליכות שלמה שם ארחות הלכה הע' 11), שהגרא"מ שך אמר לו שגם הגר"י מבריסק נהג שלא לברך בנסיעה כזו, אולם הגרא"מ שך נהג לברך ולהסמיכה לברכת אשר יצר, וכן לדעת החזו"א יכול לברך בנסיעה כזו, וכפי שיבואר טעמו בהערה הבאה.

(35) ולכן הורה החזו"א (ארחות רבנו ח"א אות רח) וכן הורה הגר"י קרליץ (חוט שני ריבית קובץ ענינים עמ' קמז) שגם בנסיעה מעיר לעיר יש לאורך הדרך בתים, מימי יכול לומר תפילת הדרך מחשש לתאונת דרכים.

ולומר בתוך העיר מחשש לתאונת דרכים, הורה הגר"י קרליץ (שם) שאף לדעת החזו"א אינו מברך, שעיקר התקנה היא לברך בדרך, ודרך נקראת דוקא כשיצא מעיר לעיר, והוסיף, שערים המחוברות זו לזו יתכן שנחשבות כעיר אחת, ולא צריך לומר.

והגר"ח קניבסקי (דעת נוטה עמ' שצז, אעלה בתמר עמ' כה, דולה ומשקה עמ' עב) כתב בשם החזו"א, שאף מעיר לעיר המחוברות בבתיים יכול לומר תפילת הדרך בברכה, שהרי אם הוא מקום סנה גם בנסיעה בתוך העיר יכול לאומרה, וכמו שמבואר במשנ"ב כאן, וכל הנסיעות של היום נקראות הן בחזקת סנה, אך אינו חובה.

ודעת הגרש"ז אייערבך (אשי ישראל פי"ג הע' כד) שתפילת הדרך תיקנו רק מחמת ליסטים וחיות רעות ולא מחשש תאונת דרכים, אך במקומות סנה כשעתי ערבים וכדו', יכול לברך, ויתכן שאפילו בתוך העיר, והוסיף, שבמקומות שכבר מברכים, אפשר להוסיף גם מפני תאונת דרכים, וכדלעיל.

ואם אמר תפילת הדרך בלי ברכה, ותוך כדי הנסיעה התברר לו שכדרך זו אפשר לומר תפילת הדרך בברכה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל שם הע' כב) שלכאורה יכול לחזור ולומר תפילת הדרך בברכה.

(36) הנוסע במטוס, דעת הגר"י קמנצקי (אמת ליעקב הע' 139) שיאמר תפילת הדרך כשמתחיל המטוס לנסוע במהירות על מסלול ההמראה, והגרש"ז אייערבך הורה (משנ"ב ביצהק יקרא והליכות שלמה תפלה פכ"א סי'ה) שיברך כשמתרומם המטוס לגובה כזה שאם יפול ממנו סנה היא.

ואם לא בירך וזכר כשכבר קרוב המטוס לנחיתה, כתב הגר"ח קניבסקי (דולה ומשקה עמ' עז) שכדיעבד יכול לברך גם בתוך הפרסה הקרובה לעיר שאליה מגיע, שנחשב עדיין כמקום סנה.

[משנ"ב ס"ק לג]

תוף פְּרָקָה⁽³⁷⁾.

(37) ושיעור פרסה זה, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פי"ג הע' כז) שמודדים מהבית הראשון של העיר שאליה מגיע, ולא מוסיפים לעיר שאליה מגיע עוד שבעים אמה כשם שמשערים ביציאתו מהעיר לדרך.

[ביה"ל ד"ה ואין לאמרה]

שאין עיר קרובה קצד נהך נסיעתו בתוף פְּרָקָה⁽³⁸⁾.

(38) וכשנוסע יותר מפרסה בדרך שיש בה סיכונים וכל הסיכונים הם בתוך שיעור פרסה ממקום לינתו, כתב האי"א (בתשאשט, סי'ו) שיכול לברך, שהרי נוסע פרסה, מאידך, בשירת כצל החכמה (ח"ה סי' סח) כתב שהוא בכלל ספק הביה"ל, ולכן באופן זה יאמר תפילת הדרך בלי חתימת הברכה.

המשך במילואים עמוד 31

מילואים הלכות תפלה סימן קו המשך מעמוד קלד

27) אולם אם לא הזכיר בזמן קריאת שמע, כתב לעיל (סי' נח ס"ק כז וסי' סז ס"ק ג) שחייב להזכיר גם אחרי זמנה, כיון שמן התורה זמנה כל היום.
28) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' נח שם), שהוא כדי לקבל עליו עול מלכות שמים.

שמים, והוסיף, שלדעת הגרי"א היינו דוקא במי שתורתו אומנותו כרשב"י וחבריו, אבל אנו צריכים להפסיק אף לתפילין.
[משניב ס"ק ט]
כדי להזכיר יציאת מצרים בזמן קריאת שמע⁽¹⁷⁾ וכו', טוב שיקמור כל קריאת שמע אף שיעבר זמנה⁽¹⁸⁾.

הלכות תפלה סימן קז קח המשך מעמוד קלה

[ביהיל דיה טעה]
הקדקקון קשויף ת⁽¹⁹⁾ וכו', דשקא לא תקנו דמשליקה⁽²⁰⁾ וכו', אלא בנדאי לא התפלל ולא בספק⁽²¹⁾.
19) שהתבאר שם שאם התעסק באיזה עסק, והיה סבור להתפלל אחרי שיגמור את העסק ואחר כך שכח להתפלל, נחשב כאנוס ויש לו תשלומין.
20) וביאר התהלה לדוד (ס"ק ד), שכל הספק הוא אם מחויב להשלים על ידי שיתנה, אבל אם רוצה להשלים וראי שיכול, ואין צורך לחדש בה דבר.
21) ובשם הספק אם אמר 'של ומטר' בחוץ הלי יום מתחילת זמן הזכרתה, רעבר זמן התפילה, דעת הגר"צ פראנק (מקראי קודש פסח ח"ב סי' סח) שחייב לחזור ולהשלים בתורת דאי, ולא נחשב בגדר ספק.

[משניב ס"ק ז]
וקראשונה לתשלומין⁽²²⁾ וכו', שאין לנו אלא דברי הסמב"ר⁽²³⁾ וכו', שקבעת שחזור ומתפלל זמנה⁽²⁴⁾.
13) וכן אם משלים במנחה, ואמר בראשונה 'שום שלום' ובשניה 'שלום רבי' [לנוסח אשכנז], כתב הלקט הקמח (החדש, סי' קח ס"ק טו בשם ספר ליקוטי חבר בן חיים ח"א סי' קח) שניכר מכך שהראשונה לתשלומין.
14) אמנם בספריו מחנה ישראל (פ"ח סי' ט) ונדהי ישראל (פ"ח ס"ק כז), לשוחים בצבא ובמקומות הנרחים, הכריע להקל שלא לחזור להתפלל.
15) ולא כתב שגם יחדש בה דבר, וכמו שמבואר גם להלן (ס"ק לג) שבספק אם יצא ידי חובה חזרו להתפלל ומתנה, ואינו צריך לחדש בה דבר.

[משניב ס"ק י]
דקא קבר הניצ זמנה⁽²⁵⁾.
22) דהיינו שהגיע זמנה גם של תפילת התשלומין, וכמו שציין המג"א (ס"ק ג) לשריע סי' רלב ט"ב, שאף קודם לשאר התפילות אסור לאכול סעודה, וכפרטי הדברים שם.
וכשמתפלל מנחה בתורת תשלומין לתפילת שחרית, כתב לעיל (סי' ע ס"ק ב) שאסור לו לאכול קודם שיתפלל את התפילה הראשונה, שבין שיעיין לא התפלל באותו יום, נוהג בו האיסור לאכול קודם התפילה [המבואר בשו"ע לעיל סי' פט סי' ג ובמשניב שם ס"ק כא]. והוסיף התהלה לדוד (ס"ק ב) שאסור לו אפילו לטעום, וכדלעיל (סי' פט ס"ק כא ו-כח), וגם אסור לו לאכול אף קודם שיתפלל את התפילה השניה, כיון שהיא תשלומין לשחרית.

וגם בשבת אם הקדים להתפלל תפילת תשלומים, כתב הגר"ח קניבסקי (אשי ישראל פ"ל ח"ג לה) שיכול לחזור ולהתפלל ואין צורך להתנות, כיון שכל אלו שמתקרב הדין צריך לחזור ולהתפלל, וכול לחזור גם בשבת, ואף שבחול אומרים שטוב שיתנה.

[משניב ס"ק יא]
שלא יפסיק לתתלה ביניהם בשום דבר⁽²⁶⁾ וכו', מה שקטקנו שם בבואר הלכה בשם האור נרועי⁽²⁷⁾.
23) ואת התפילין, כתב האורח נאמן (ס"ק ז) שיכול להשאיר עליו, ואף שהיא תשלומין של ערבית שבה לא מנחין תפילין.
24) שכתב השריע שם (סי' ז), שברכת 'אחכה רבה' פוטרת מברכות התורה אם למד מיד לאחריה, הביא הביה"ל שם (ד"ה אם) שכל עניני התפילה לא נחשבים הספק בין הברכה ללימוד, אך דוקא כשלא הפסיק ביניהם בדיבור.

[משניב ס"ק טז]
ולא נפרד זה ער אחר תפלה שנתה⁽²⁸⁾ וכו', קמאן דלא התפלל קלל דקנא לענין זה⁽²⁹⁾ וכו', דבנה יוצא לקל הדיעות⁽³⁰⁾.
16) ואם נזכר אחרי התפילה הראשונה ואף על פי כן התפלל תפילה שניה לתשלומין, כתב התורת חיים (סופר, ס"ק ו) שצריך לחזור ולהתפלל פעמיים - אחת לחובה ואחת לתשלומין.
17) וביאר הגר"י קניבסקי (קהלות יעקב ברכות סי' טו), שלבאורה תלוי דין זה במחלוקת שהביא המשניב להלן (ס"ק לב) בין ר"י לבין הכמו פרוכניכיה האם מי שהחסיר הזכרת ראש חודש נחשב כלא התפלל, אלא שהוסיף שיתכן שאפילו אם נחשב כלא התפלל, מימי כיון שעסק בתפילתו החיובית, אף על פי שטעה בה, מימי התשלומין לא באו פתאים, אלא לאחר עסק בתפילה.
18) דהיינו אפילו לדעת הפנימי (משניב ס"ק ב, הובא בשו"ע ס"ק טו) הסובר שאם לא אמר 'של ומטר' גם תפילתו השניה לא עלתה לו, כיון שהקדים תשלומין לחובה.

הלכות תפלה סימן קי המשך מעמוד קלט

מקום מסודר לכל אחד לישון אינו נחשב שלן בקביעות, כיון שהאניה כל הזמן במצב של נסיעה (הגר"י נויברט, אשי ישראל פ"ג ח"ג יג).

תפילת הדרך בברכה רק ביום הראשון, ובשאר הימים יאמר בלי ברכה. והוסיף הגר"ז אויערבך, שבשאר הימים יכול תפילת הדרך בברכה שמע קולנו, וכדלעיל, גם באניות שבזמננו שיש

מילואים הלכות תפילה סימן קי המשך מעמוד קודם

וכתב לעיל (סי' מז ס"ק יא) שיש אומרים שלברכה קצרה אי אפשר להסמיך ברכה אחרת. [נראה בהגות חתם סופר שלא מועיל להסמיכה לברכה הראשונה שלפני האכילה, כיון שהאכילה נחשבת הפסק, אך דעת המשגיב לקמן (סי' רט ס"ק ח) שאכילה אינה הפסק]. ואף שגם ברכת בורא נפשות אינה חותמת בברוך, צריך לומר שהטעם שאי אפשר להסמיך לברכה שאינה חותמת בברוך הוא משום שהכל נראה כברכה אחת, אבל 'בורא נפשות' כיון שמישים בה 'ברוך חי העולמים', שוב אין זה נראה כברכה אחת (שיח הלכה אות טו).

[שע"צ ס"ק כח]

מגן אברהם ואלה רבה רשי"א, דלא כס"א²⁵.

25) אמנם במשגיב להלן (סי' כט) כתב שבדיעבד יש לסמוך על הטיי.

[משגיב ס"ק כח]

כגון שיאכל או ישקה דבר ויברך ברכה אחרונה²⁶.

26) ומשמע שלא מועיל להסמיכה לברכה הראשונה שלפני האוכל, כיון שכבר הראשונה נחשבת לברכה קצרה [כיון שאינה חותמת בברוך].

הלכות תפילה סימן קיא המשך מעמוד 278

ואם טעה באמצע התפילה בדבר שמחמתו צריך לחזור לראש התפילה, כתב לקמן (סי' קיד ס"ק בא) שאין צריך לומר שנית 'יהי שפתי וגו', כיון שעדיין לא הסתלק מהתפילה. אך אם כבר סיים את התפילה, כתבו בשו"ת אגרות משה (אריה ח"ה סי' כד אות ה) והגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל בסוף הספר תשובה קסט) שצריך לומר שנית 'יהי שפתי וגו', מאידך, השערי תשובה (סי' תכב ס"ק ד) כתב שגם באופן זה אין צריך לומר שנית 'יהי שפתי וגו'.

4) ולכן אם התחיל לומר 'יהי שפתי וגו', כתב לעיל (סי' סו ס"ק לה) שלא יענה אמן על ברכת 'גאל ישראל' ששומע מהש"ץ, ואפילו לדעת הרמ"א (כאן, ועם סי' ה) הסובר שקודם שהתחיל 'יהי שפתי וגו' מותר לענות אמן.

[משגיב ס"ק ג]

וְאֶפְלוּ בְּשֵׁהֵיכָה בְּעֵלְמָא⁴⁶ יוֹתֵר מִפְּנֵי דְבִרְוּ וְשׁ לְנַהֵר לְפִתְחָהּ⁴⁷ וכו', קרי שאילת פלמיד לרבד.

5) וגם להרהר בדברי תורה, כתב האור"ח (עובר אורח) בשם ספר אדני פו, שאסור בן גאולה לתפילה.

6) והשלש פסיעות שפוסעים קודם תפילת שמונה עשרה (כמו שכתב השו"ע לעיל סי' עה ס"א), כתב התהלה לרד (סי' א) שאין נחשבות להפסק, כיון שהן לצורך התפילה, והקצויע (סי' יח ס"ב) כתב שאת השלש פסיעות לאחוריו יעשה לפני שפוסעים את ברכת גאל ישראל, ולאחר שסיים את הברכה יחזור לפניו שלש פסיעות.

7) בשיעור תוך כדי דיבור, כתב לקמן (סי' קכד ס"ק לו) שיש אומרים שהוא בכדי שיאמר שלש תיבות ויש אומרים שהוא בכדי אמירת ארבע תיבות, ולהלכה כתב (סי' תפו ס"ק ד) ובשעה"צ שם ס"ק ג, וכן בסי' דו ס"ק יב ובשעה"צ שם ס"ק י ובסי' תקפב ס"ק ז) ששיעורו שלש תיבות, ולקמן (סי' רסו ס"ק ט) כתב ששיעורו ארבע תיבות. והרהר הגרי"ח קניבסקי (שער העין תשובה ל'ג) שהעיקר הוא ששיעורו שלש תיבות, מאחר שכן סתם המשגיב בשני מקומות ומאחר שבשעה"צ (סי' תפו שם) תמה על הפמ"ג שכתב ששיעורו ארבע תיבות, והביא שכן פסק הרמב"ם וכן דעת רוב האחרונים ששיעורו שלש תיבות, ומה שכתב לקמן (סי' רסו ס"ק ט) ששיעורו ארבע תיבות, ביאר השיח הלכה (חי' ס' ק"ח אות ג) ששם מדובר לענין מי ששכח בשבת ואמר 'ישמר עמו ישראל לעד' במקום 'הפורש טובת שלום', שהדין הוא שגם אם לא יתקן דיבורו מימי יצא ידי חובה, ואם כן אינו מפסיד שום דבר גם אם מתקן תוך כדי שיעור אמירת ארבע תיבות, וארובה מרזיח שתיקן דיבורו לפי הרשות שהשיעור הוא בכדי אמירת ארבע תיבות.

[משגיב ס"ק ג]

דְּקָרִישׁ וְקָרְשָׁה אֵין לְעִנּוּת⁴⁸, וְקָדְעִיל בְּסִימָן סו סְעִיף ט"ו.

8) ולשתוק ולשמע קריש וקדושה, כתב התהלה לרד (סי' א)

[משגיב ס"ק לה]

מי שישלש ללמוד ביהדות³⁹ וכו', שלא ישקח בתקלתם⁴⁰.

39) וגם אם אינו יודע ללמוד בעצמו רק שומע מאחר שלומד, כתב האורח נאמן (סי' לב) שיש לומר תפילה זו, שמיים נקרא מיושבי בית המדרש.

40) והער הגרו"ש אלישיב (שיעורי מרן הגרו"ש אלישיב ברכות כח, ב), שרואים כאן את העומק בדקדוק המירות, עד כדי כך שאפילו גדולים כרבי נחמ"א חששו שיכשלו בו, וצריך כל אחד להתפלל ולחוש לעצמו שלא תהיה לו נגיעה במכשול זה.

[משגיב ס"ק לו]

וְאֵלֶּה שְׁתֵּי תְּפִילּוֹת חֻבְּהָ⁴¹.

41) וגם בשבת, כתב הגרי"ח קניבסקי (דולה ומשקה עמ' עח) שיש לאומרה.

[משגיב ס"ק לו]

צָרִיךְ לומר בְּן כָּל עָרֵב אֶתֶר גָּמֵר למועד⁴².

42) וכשמפסיק מלימודו במשך היום על מנת לחזור ללמוד לאחר מכן, כתבו האורח נאמן (סי' לה) והגרי"ח קניבסקי (דולה ומשקה עמ' עז) שאין צריך לאומרה אלא בסוף היום, לאחר גמר הלימוד. אך אם אינו לומד כל היום, כתב הב"ח החיים (סי' ס) שיאמר אותה אחר שסיים את לימודו היום, וגם אם יחזור אחר כך ללמוד, כתב הגרי"ח קניבסקי (שם עמ' עח) שמיים את התפילה שלפני הלימוד אין צריך לומר שנית.

סימן קיא

דין סמיכת גאולה לתפילה

[משגיב ס"ק א]

מְתָר לומר פסוקים קדושים "יהי שפתי תפתח"⁴³ וכו', הפסוק זה מקלל תפילה הוא⁴⁴ וכו', אין להפסיק בינו לתפילת שמונה עשרה⁴⁵.

1) ומהו בזה כמו שכתב הטור (כאן) בשם יש אומרים, שקודם מנחה ומוסף אומרים את הפסוק 'כי שם ה' אקרא'.

2) וכן אם טעה בתפילת שחרית או ערבית בדבר שמחמתו צריך לחזור ולהתפלל שנית וכבר סיים את תפילתו, ועליו לומר שנית 'יהי שפתי וגו' ובדלהלן, כתב הגרי"ח קניבסקי (אשי ישראל פכ"ג הע' נט) שיכול לומר גם 'כי שם ה' אקרא'.

3) ובטעם הדבר כתב הלבוש (ס"א), שאומרים פסוק זה מפני שבו אנו מתפללים שיפתח ה' יתברך את שפתינו כדי שנוכל להגיד תהילותיו בכוונה, ולכן הוא כחלק מהתפילה.

